

Приймаючи на себе шляхом видання законів та інших нормативно-правових актів конкретні зобов'язання перед людиною українська держава має чітко визначати і правові міри відповідальності своїх офіційних представників за дії, що вони здійснюють від імені держави.

Правова держава передбачає саме правову форму організації і діяльності державної влади у її відносинах з індивідом як носієм прав і свобод людини і громадянина. Так, ключовим моментом теорії та практики правової держави, її кінцевою метою, є утвердження правової форми і правового характеру взаємовідносин між публічною владою і підвладними суб'єктами права, визнання і гарантування прав і свобод людини і громадянина. За такої форми державності передбачається, що права і свободи індивідів, правовий характер їх відносин з державою – це не продукт волі та розсуду держави, не її «дарунок» або поступка людині, а суттєва складова частина права, що об'єктивно склалося у даному суспільстві, і додержання якого є юридичним обов'язком всіх і, насамперед, державної влади та її представників.

Каліущенко Ірина Миколаївна,

кандидат юридичних наук,

доцент кафедри загальноправових дисциплін

Дніпропетровського державного

університету внутрішніх справ

ЩОДО ПРАВОВОЇ РЕГЛАМЕНТАЦІЇ ВІДНОСИН У СФЕРІ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА СВІТОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ТОРГІВЛІ

У сучасних умовах Україна активно співпрацює з міждержавними економічними організаціями. Зокрема, приєднання України у 2008 році до Світової організації торгівлі (СОТ) є важливим для інтеграції її до Європи.

В основі діяльності Світової організації торгівлі лежать 60 угод, що містять основні правові норми політики у сфері міжнародної комерції і торгівлі. Принципами, на яких засновані ці угоди, є відсутність дискримінації, вільні умови торгівлі, заохочення конкуренції і додаткові положення для найменш розвинених держав. При цьому однією з основних цілей СОТ є боротьба з протекціонізмом [1].

Торгівельну систему СОТ було розроблено за допомогою ряду переговорів або раундів, що відбувалися в рамках ГАТТ.

Наразі сама система СОТ є об'єктом багатьох наукових досліджень, серед яких варто відзначити роботи П. Маланчука, І. Фергюсона, М. Футера, Б. Клаппера, П. Штоля, Ф. Шоркопфа, Д. Родріка, Р. Піта, Р. Бхали,

К. Кеннеді, П. Кругмана, Дж. Джексона, М. Джавари, Р. Поллока, М. Меєрхеґе тощо.

Більшість дослідників погоджуються з тим, що роль СОТ у сучасній міжнародній торгівлі є надзвичайно великою. Так, за словами А. Лінд, СОТ демонструє найбільш вагомі результати у сфері координації міжнародної торгівлі на глобальному рівні, передусім завдяки успіхам у сприянні лібералізації торгівлі та економічному зростанню [2].

Діяльність СОТ також є предметом і різких зауважень та серйозної критики. Р. Піт, наприклад, вважає, що лібералізація торгівлі в рамках СОТ (зниження митних зборів, скасування імпорتنих квот тощо) стала в багатьох державах однією з причин кризи державних доходів і занепаду промисловості, орієнтованої на внутрішній ринок [3]. На думку Р. Поллока, норми СОТ щодо вільної торгівлі у багатьох випадках шкодять державам, що розвиваються і йдуть на користь розвиненим державам, адже продукція і послуги останніх є більш конкурентоспроможними на глобальному ринку [4].

Офіційна позиція СОТ полягає у тому, що подібні критичні зауваження є безпідставними, адже: «Сприяння вільній торгівлі є потужним важелем для створення робочих місць і скорочення бідності. Однак майже завжди ситуація ускладнюється тим, що необхідний певний період адаптації для вирішення проблем втрати робочих місць. Протекціонізм як альтернатива – не рішення проблем, адже він підвищує витрати на випуск продукції та заохочує низьку продуктивність.

На сучасному етапі одним із основних завдань СОТ є регламентація торгівлі продукцією сільського господарства. Особливої актуальності це завдання набуває нині, в часи швидкого збільшення кількості населення Землі.

Відносини у сфері сільського господарства у рамках СОТ регулюються Угодою про сільське господарство [5]. Вона стосується, зокрема, доступу на ринок сільськогосподарської продукції; захисних заходів; експортних субсидій; внутрішніх програм підтримки. Метою Угоди про сільське господарство є реформування торгівлі в цьому секторі і орієнтація аграрної політики на ринок.

Угода дозволяє урядам держав підтримувати сільське господарство, але переважно через застосування заходів, які менше спотворюють торгівлю. Вона також дозволяє певну гнучкість щодо виконання зобов'язань. Держави, що розвиваються не зобов'язані скорочувати свої субсидії або знизити тарифи так само, як розвинені держави, вони отримують додатковий час для виконання своїх зобов'язань. Крім того, для держав, які залежать від імпорту продовольства, і найменш розвинених держав передбачені спеціальні положення [6].

Раніше держави з метою захисту власних виробників обмежували імпорт сільськогосподарської продукції шляхом активного застосування кількісних обмежень (квот, вибіркових ліцензій на ввіз тощо). Згідно з Угодою ці засоби захисту повинні бути перераховані у тарифні еквіваленти на

базі доволі складних розрахунків [7].

Нові тарифи і тарифні квоти, що охоплюють всі сільськогосподарські продукти, було введено в дію у 1995 р. Учасники Уругвайського раунду погодилися, що розвинені держави поступово протягом шести років скоротять тарифи в середньому на 36%. Держави, що розвиваються, повинні були скоротити тарифи на 24% протягом 10 років.

Щодо продукції, нетарифні обмеження щодо якої були переведені у тарифи, уряди можуть прийняти спеціальні заходи («*special safeguards*») для того, щоб запобігти швидкому падінню цін або різкому збільшенню імпорту, що може зашкодити їхнім фермерам. Але угода визначає, коли і яким саме чином ці заходи можуть застосовуватися (наприклад, вони не можуть бути використані щодо імпорту в рамках тарифних квот).

Держава – член СОТ може використати і спеціальні захисні заходи, тобто ввести додаткове захисне мито на імпорт сільгосппродукції, якщо обсяги імпорту або ціна імпортованої продукції загрожують внутрішньому ринку.

СОТ визнає, що основною проблемою, пов'язаною з підтримкою внутрішніх цін, або іншими видами субсидювання виробництва є те, що такі заходи заохочують перевиробництво. Це вичавлює імпорتنу продукцію з ринку або призводить до експортних субсидій і демпінгу на світових ринках. Тому Угода про сільське господарство розрізняє програми підтримки, які безпосередньо стимулюють виробництво, і ті, які прямо не впливають на нього [7].

За оцінкою відомого дослідника системи СОТ Ф. Джавари, Угода про сільське господарство є однією з найбільш суперечливих угод, укладених в рамках Організації, адже вона передбачає особливе відношення до ряду держав – держав, що розвиваються. Однак надії цих держав на те, що вони виграють від лібералізації торгівлі продукцією сільського господарства, а субсидії у державах ОЕСР зменшаться, не справдилися. Субсидії та демпінг з боку розвинених держав було легітимізовано [8].

Згідно з Угодою про сільське господарство члени СОТ повинні скоротити субсидування експорту. Але деякі держави-імпортери залежать від поставок дешевого субсидованого продовольства з провідних промислово розвинених держав. Такими є деякі з найбідніших держав, і, хоча їхнє власне сільське господарство може отримати підтримку завдяки більш високим цінам, викликаним зниженням експортних субсидій, вони, можливо, потребуватимуть допомоги щодо прийняття змін для вирішення проблеми подорожчання імпорту. Спеціальні рішення СОТ містять цілі та конкретні заходи з надання продовольчої допомоги і допомоги для розвитку сільського господарства найменш розвинених держав. Вони передбачають і можливість допомоги з боку Міжнародного валютного фонду і Світового банку для фінансування імпорту продовольства [6].

Угода про сільське господарство є основною у сфері регламентації

відповідних відносин. Проте норми СОТ, що регламентують торгівлю продукцією сільського господарства, містяться і в Угоді про санітарні та фітосанітарні заходи (Угода про СФС) [9]. Угода містить норми про застосування заходів щодо безпеки продуктів харчування та норми щодо здоров'я тварин і рослин.

Заходи можуть приймати різні форми: вимоги, щоб продукція надходила з вільних від хвороб регіонів; огляд продукції; обробка продукції; встановлення допустимих максимальних рівнів залишків пестицидів; дозвіл використовувати тільки деякі добавки в харчових продуктах тощо.

Міжнародні стандарти є часто настільки суворими, що багатьом державам важко застосувати їх на національному рівні. Тому Угода дозволяє державам використовувати власні стандарти і різні методи інспекції продуктів. Вони можуть також запроваджувати заходи, що відповідають більш високим стандартам, ніж міжнародні.

Держави повинні встановити санітарні та фітосанітарні заходи на основі оцінки фактичних ризиків. Угода, зокрема, роз'яснює, які фактори треба приймати до уваги при оцінці ризиків. Уряди повинні бути послідовними при прийнятті рішень про те, які продукти, рослини або тварини є безпечними. Обмеження повинні застосовуватися тільки в необхідній мірі.

Таким чином, діюча система регламентації торгівлі продукцією агропромислового комплексу в рамках СОТ має свої суттєві переваги та недоліки. Проте наразі її потрібно реформувати, передусім з метою вирішення проблеми належного забезпечення продовольством всіх держав світу, захисту виробників аграрної сфери бідних держав, що вимагає досягнення компромісів між розвиненими державами, державами, що розвиваються, а також найбіднішими державами, між експортерами та імпортерами.

Головним завданням ООН, яке зараз стоїть перед організацією, є створення умов, які б сприяли сталому розвитку сільського господарства та розвитку сільських районів.

Базовим документом у цій сфері став прийнятий у 2001 р. Міжнародний договір про генетичні ресурси рослин для продовольства та сільського господарства. Виходячи із надзвичайної зацікавленості України у розвитку сільського господарства та необхідності виведення вітчизняних виробників на світовий рівень, доцільним видається рекомендувати певним державним органам підготувати пропозиції щодо приєднання до цього договору.

1. Всемирная торговая организация. Общие сведения / Официальный сайт ООН [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.un.org/ru/wto/>.

2. WTO in Brief // ICTSD official site [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ictsd.org/i/news/bridgesweekly/87759/>.

3. Peet R. Unholy trinity. The IMF, World Bank and the WTO / R. Peet. – London, 2003 – P. 57.

4. Pollock R. WTO: criticism of practices / R. Pollock. – 2002. – P. 9.
5. Agreement on Agriculture // WTO official site [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.wto.org/english/docs_e/legal_e/14-ag.pdf.
6. Agriculture: fairer markets for farmers // WTO official site [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.wto.org/english/thewto_e/whatis_e/tif_e/agrm3_e.htm.
7. Die geheimen Spielregeln des Welthandels: WTO-GATS-TRIPS-MAI. – Wien: Promedia, 2004. – P. 182.
8. WTO Agreement on Sanitary and Phytosanitary Measures // WTO official site [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.wto.org/english/tratop_e/sps_e/spsagr_e.htm
9. Jawara F., Kwa A. Behind the Scenes at the WTO: the Real World of International Trade Negotiations : Lessons of Cancun / F. Jawara, A. Kwa. – Zed Books, 2004. – 329 p.
10. Ромашкин Р. Раунд Доха: обязательства новых членов в области сельского хозяйства / Р. Ромашкин // ICTSD. – 2009. – № 3 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ictsd.org/i/news/bridgesrussian/46889/>.
11. Абдимолдаева Н. К. Поддержка сельского хозяйства в странах-членах ВТО и интеграция аграрных рынков стран Таможенного союза в мировую экономическую систему / Н. К. Абдимолдаева // Евразийская экономическая интеграция. – 2010. – № 2(7). – С. 61-72.

Кулініч Ольга Олександрівна,

кандидат юридичних наук,

начальник юридичного відділу

Запорізького національного університету

ПОНЯТТЯ ГАРАНТІЙ КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРАВА ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА НА ОСВІТУ

Ступінь реальності та гарантованості реалізації конституційного права на освіту є важливим показником досягнутого громадянським суспільством і правовою державою рівня цивілізованості.

Актуалізація дослідження теоретичних засад гарантій як одного з елементів конституційно-правового механізму реалізації права людини і громадянина на освіту обумовлена тим, що поняття «гарантії конституційного права на освіту» вимагає особливої уваги та вивчення, оскільки в сучасній конституційно-правовій доктрині це питання майже не розглядалося, має поверховий та фрагментарний характер. Комплексний підхід до вивчення та однозначність розуміння гарантій права на освіту дозволять уникнути проблем при практичній реалізації конституційного права на освіту.

Проблеми гарантій прав і свобод людини і громадянина, в тому числі і гарантій права на освіту, нині перебувають в полі зору багатьох дослідників. Дослідження окремих теоретичних аспектів, поняття гарантування конституційного права на освіту здійснювали такі вітчизняні та зарубіжні вчені, як А. Акбаєв, В. Боняк, Р. Валєєв, О. Горбашко, Г. Давтян, С. Деманова, Л. Дольнікова, Л. Дорофєєва, Г. Дорохова, М. Єгупова, О. Калпинська,